

Asia: VN/19873/2023

Lausuntopyyntö syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen; työryhmän mietintö

Nykytila

Mitä huomioita teillä on nykytilaa koskien?

Helsingin käräjäoikeuden huomiot nykytilasta pitkälti vastaavat työryhmän mietinnössä kerrottua. Käräjäoikeus on havainnut tunnustamisoikeudenkäynnit verraten harvinaisiksi ja havainnut senkin, että niitä pannaan vireille lähes yksinomaisesti talousrikosasioissa. On huomionarvoista, että rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdassa säädettyä rangaistuksen lieventämisperustetta tekijän ja asianomistajan välillä saavutetusta sovinnosta, tekijän muusta pyrkimyksestä estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksestensä edistää rikoksensa selvittämistä taas sovelletaan varsin usein.

Keskeiset ehdotukset

Velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä

Ei lausuttavaa.

Ilmoitukset asianosaisten oikeuksista

Ei lausuttavaa.

Syyteneuvottelun kohteena olevat rikokset

Helsingin käräjäoikeuden käsityksen mukaan syyteneuvottelumahdollisuuden laajentaminen ehdotettuihin rikosnimikkeisiin on perusteltua. Erityisesti menettelyn laajentaminen törkeisiin huumausainerikoksiin voisi olla omiaan lisäämään tunnustamisoikeudenkäyntejä. Törkeät huumausainerikokset ovat rikostyyppi, jossa asianomistajaa ei ole, tutkinnat monesti ovat aikaa vieviä sekä kalliita ja rangaistukset niin ankaria, että vastaavasti rangaistuslennuksetkin voivat olla sangen tuntuja.

Ankaran rangaistuksen uhka on näkökohta, joka paitsi lisää syyteneuvottelun houkuttavuutta myös antaa aihetta huoleen vastaajien oikeusturvasta ja korostaa tunnustamisten oikeellisuuteen

kohdistuvan tuomioistuinkontrollin tarvetta. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 b luvun 4 §:n 1 momenttiin ei tässä yhteydessä ole ehdotettu muutosta. Tuomioistuimen on säännöksen 2 kohdan perusteella jatkossakin varmistuttava tunnustuksen vapaaehtoisuudesta ja oikeellisuudesta ottaen huomioon myös asiaa koskeva esitutkinta-aineisto. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus merkinnee, että tuomioistuin pääsääntöisesti ei vakavissa rikosasioissa voi katsoa vastaajan tunnustusta vapaaehtoiseksi ja oikeaksi yksistään hänen kuulemisensa perusteella. Tällaisessa tilanteessa tuomioistuimen velvollisuutena muun näytön ollessa heikkoa on torjua tuomioesitys ja jättää asia sillensä, minkä olisi toivottavaa ilmetä nykyistä paremmin säädöstekstistä. Myös säännöksessä käytettyyn ilmaisuun ”ottaen huomioon asiaa koskeva esitutkinta-aineisto” olisi nyt kiinnitettävä kriittistä huomiota, sillä se jättää avoimeksi, millaisia määräyksiä näytön esittämisestä tuomioistuimen kuuluu tunnustamisoikeudenkäynnissä antaa, ja saattaa johtaa sopimattoman virallistoimintoiseen menettelyyn.

Yhteisösakosta neuvottelu

Ks. lausuntoa kohdassa Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen.

Liiketoimintakiellosta neuvottelu

Ks. lausuntoa kohdassa Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen.

Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen

Mietinnössä (s. 80) on todettu seuraavasti: ”Esityksessä ehdotetaan, että rikoshyödyistä voisi neuvotella tilanteessa, jossa epäilty tai vastaaja on saavuttanut sovinnon asianomistajan kanssa vahingonkorvauksen määrästä, mutta syyttäjä katsoo vahingon määrän olevan sovittua suurempi.” Ehdotetun rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaan hyöty voidaan jättää tuomitsematta menetetyksi siltä osin kuin asianomistaja ei vaadi vahingonkorvausta tai edunpalautusta.

Helsingin käräjäoikeudessa tehtyjen havaintojen perusteella etenkin huumausainerikoksia mutta joitakin muitakin rikoksia koskevissa oikeudenkäynneissä on usein erimielisyyttä syyttäjän ja vastaajan kesken rikoshyödyn saajasta ja rikoshyödyn määrästä. Tällainen havainto viittaa siihen, että epäillyt voisivat useastikin olla kiinnostuneita neuvottelemaan rikoshyödyn määrästä, minkä vuoksi tällainen neuvottelumahdollisuus voisi edistää tavoitetta syyteneuvottelun käyttöalan laajentamisesta.

Helsingin käräjäoikeus yhtäältä jakaa huolen siitä, että tällainen uudistus – niin kuin yhteisösakosta ja liiketoimintakiellosta neuvottelukin – voi parantaa talousrikoksista epäiltyjen henkilöiden ennestäänkin hyvää neuvotteluasemaa suhteessa muunlaisista rikoksista epäiltyihin, mikä on rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen vastaista. Toisaalta nimenomaan huumausainerikosasioissa omaksuttu rikoshyödyn menettämisseuraamussäännösten soveltamiskäytäntö on sellainen, että rikoshyötyä tietyissä tilanteissa peritään myös tuomituilta, joilta rikoshyödyn tosiasiaa tiedetään siirtyneen eteenpäin tai joiden tekemien rikosten tuotot ovat alun alkaenkin menneet muille henkilöille. Rikoshyödyistä neuvottelemisen saattaisi olla yleisessä

intressissä etenkin tällaisissa tapauksissa, joissa täysimääräisen menettämisseuraamuksen tuomitseminen voi toisinaan olla köyhdyttävää ja rangaistuksen kaltaista, olkoonkin että tällaisen epäkohdan korjaaminen ei ole esityksen tavoitteena.

Käräjäoikeus toteaa kootusti, että rikoshyödyistä neuvottelemiseen liittyy puolesta ja vastaan puhuvia näkökohtia, joita on työryhmämietinnössä laajasti käsitelty. Mikäli tavoitteena on kuitenkin laajentaa syyteneuvottelun käyttöä, rikoshyödyistä tulisi olla mahdollista neuvotella mahdollisimman kattavasti.

Käräjäoikeus kiinnittää lisäksi tältä osin huomiota ehdotetun lakitekstin sanamuotoon, koska se on epäselvä ja tulkinnanvarainen.

Ehdotetun rikosoikeudenkäyntilain 1 luvun 8 b §:n 2 momentin mukaan syyttäjä voi 10 §:ssä tarkoitetussa tuomioesityksessä sitoutua jättämään vaatimatta rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä menetetyksi siltä osin kuin asianomistaja ei vaadi vahingonkorvausta tai edunpalautusta.

Ehdotetun lainkohdan sanamuoto jättää auki sen, voiko syyttäjä jättää vaatimatta rikoshyötyä myös niissä tilanteissa, joissa rikoksella ei ole asianomistajaa, kuten esimerkiksi huumausainerikosten osalta. Kysymys on olennaisen tärkeä, ja siitä tulee säätää selvästi itse lakitekstissä riippumatta siitä, kumpaan lopputulokseen asiassa lopulta päädytään.

Syyteneuvottelu muutoksenhakuasteessa

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että mietinnössä esitetyin varauksin syyteneuvottelua muutoksenhakuasteessa koskeva uudistus on perusteltu. Ehdotetun muutoksen pitäisi ilmetä lain sanamuodosta.

Kustannussäästöjä koskevien tavoitteiden kannalta ei ole toivottavaa, että oikeudenkäynti käydään ensin kokonaisuudessaan läpi käräjäoikeudessa ja myöhemmin itselleen vastaisen käräjäoikeuden tuomion saatuaan vastaaja valitseekin syyteneuvottelun. Jotta menettelyllä ei olisi kannustimia syyteneuvottelusta hovioikeusvaiheessa saatava hyöty tulee olla selvästi vähäisempi ja tämänkin tulisi käydä ilmi myös lain sanamuodosta.

Seuraamuskannanottojen informatiivisuus

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että ehdotetut tuomioesitykseen sisällytettävää seuraamuskannanottoa koskevat vaatimukset ovat perusteltuja. Samaa voidaan sanoa

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 b luvun 4 §:ään ehdotetusta uudesta momentista, jolla vastaavanlainen vaatimus kohdistettaisiin tuomioistuimen antamaan tuomioon.

Tunnustamisoikeudenkäynnin määräaika

Helsingin käräjäoikeus pitää myönteisenä, että määräaikaa ehdotetaan pidennettäväksi. Tiukat prosessuaaliset määräajat yksittäisille asiaryhmille tai menettelytavoille vaikeuttavat tuomioistuinten toiminnan suunnittelua tehokkaaksi eivätkä siksi ole kannatettavia. Määräajat aiheuttavat myös yhdenvertaisuusongelmia, koska resurssi, joka kohdistetaan tiukoilla aikaraameilla yhteen asiaryhmään, on aina muualta pois.

Nyt esitetty lainmuutos tuo käsittelyyn joustoa, mikä on kannatettavaa sekä asianosaisten että tuomioistuimen näkökulmasta. Nykyisin tunnustamisoikeudenkäynnit on säädetty yhtä kiireellisiksi kuin esimerkiksi alaikäisiä asianomistajia koskevat rikosoikeudenkäynnit.

Esitutkintalain mukainen tunnustamismenettely

Ei lausuttavaa.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Tunnustamisoikeudenkäynnin on tarkoitus olla tavallista rikosoikeudenkäyntiä kevyempi menettely, joten tuomioistuimissa voidaan saavuttaa säästöjä työajassa, jos entistä useampi asia käsitellään tunnustamisoikeudenkäynnissä. Lisääkin kustannuksia tuomioistuinvaiheessa voi aiheutua sellaisissa tapauksissa, joissa tuomioesitystä ei hyväksytty ja sama asia tulee myöhemmin uudelleen vireille.

Millaisia viranomaisvaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Ei lausuttavaa.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Ei lausuttavaa.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Helsingin käräjäoikeus arvioi, että vaikutukset eivät tule olemaan suurensuuria. Järjestelmä on käytännön soveltamisen tasolla tähän saakka vaikuttanut ennen kaikkea talousrikoksia tunnustaneiden henkilöiden eli talousrikollisten asemaan. Monet nyt ehdotettavat uudistukset näyttävät nekin vaikuttavan ennen kaikkea heidän elämäänsä, ja vaikutus tulee olemaan suotuisa.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5) ja erillisessä muistiossa esitettyjä ratkaisuvaihtoehtoja? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Rikoksesta epäiltyjen välinen yhdenvertaisuus puoltaisi syyteneuvottelun käyttöä entistä vähäisemmissä rikoksissa tai sen käyttämistä kaikissa paitsi elinkautisella vankeudella rangaistavissa rikoksissa. Säästötavoitteilla tällaista ei välttämättä kaikilta osin voida perustella. Tuomioistuimet ja totuuden selvittämisen tavoite ovat keskeisessä asemassa järjestelmässä, jossa kaikki rikokset tutkitaan tuomioistuimissa. Sen sijaan syyteneuvottelujärjestelmässä syyttäjän rooli korostuu.

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

Muitakin tapoja on olemassa. Esimerkiksi tunnustamisoikeudenkäyntimahdollisuus voitaisiin kokonaan kumota laista ja tuomitun vastaajan rangaistusvastuuta tyytyä vain pääkäsittelyn päätteeksi lieventämään sen mukaan, kuinka paljon hänen tunnustamisestaan on ollut apua rikoksen selvittämisessä. Toisena vaihtoehtona voitaisiin perustaa kruununtodistajajärjestelmä, jossa rangaistuksia olisi sallittua lieventää yhtä hyvin tunnustamisen perusteella kuin senkin perusteella, että vastaaja on pystynyt auttamaan kanssavastajiensa syyllisyyden selvittämisessä.

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Ei lausuttavaa.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

.

Ei lausuttavaa.

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus

Jokela Henna
Helsingin käräjäoikeus - Lausunnon valmistellut käräjätuomari Ville A.
Saarinen, käräjätuomari Lauri länsman ja käräjätuomari Johanna Helminen